

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi EREN

Muş Alpaslan Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Muş/TÜRKİYE
hulusieren@gmail.com

SOSYAL HAYATA BAKAN YÖNÜYLE NEDİM'İN RAMAZÂNİYESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION ON THE
RAMAZÂNİYE OF NEDİM IN LINE OF
SOCIAL LIFE

ÖZ

Divan şiirinin öteden beri dile getirilen toplumdaki ve sosyal hayattan uzak olduğu görüşünün aksine, divan şiirinin birçok türünde toplumun dini, sosyal ve ruhi yansımalarını görmek mümkündür. Zira Divan şairleri de bir birey olarak toplumun içinde bulunmuş, toplumsal yaşamı, kelimeler tanıklığında birer tarihî belge niteliğinde olan şiirlerine yansıtılmışlardır. Bu bağlamda İslam dininde önemli bir yer arz eden ramazan ayı da şiirlere konu edilmiş ve yüzyıllar boyu işlenegelmiştir.

Divan şairlerinin ramazan ayı vesilesiyle padişahlara, devlet büyüklerine veya hâmlerine sundukları ve nesib bölümünde ramazanı anlatan Ramazânîyeler, daha çok kaside nazım şekliyle yazılan şiirlerdir. Edebiyatımızda XV. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan Ramazânîyeler, XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşır. Enderûnlu Fâzıl, on üç kaside ile bu türün en fazla örnek veren şairidir. Bu tür kasidelerde sosyal hayatı ilgilendiren birçok konuya rastlamak mümkündür. Ramazan ayı bu tür metinlerde iftar, sahur, oruç, kandil ve bayram gibi kavramlar etrafında dinî yönünün yanı sıra kültürel ve folklorik taraflarıyla da ele alınır. Bu yönüyle Ramazânîyeler, yazıldığı dönemde meydana gelen olaylara ayna tutar ve bunların toplumdaki yansımaları hakkında okuyucuya önemli ayrıntılar sunar.

Ramazânîye türünde eser veren şairlerden birisi de Nedîm'dir. Bu çalışmada XVIII. yüzyılın önemli şairlerinden Nedîm'in Ramazânîyesi tematik ve yapısal açıdan incelenerek sosyal hayata bakan yönüyle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Divan Şiiri, Kaside, Sosyal Hayat, Ramazânîye, Nedîm

ABSTRACT

Contrary to the view that Divan poetry is far away from the society and social life, in many kinds of divan poetry, it is possible to see the religious, social and spiritual reflections of society. However, contrary to this view, it is possible to see the religious, social and spiritual reflections of the society in many types of Divan poetry. Because Divan poets were also in society as an individual, they reflect the social life in their poems which are historical documents. In this context, the month of Ramadan, which has an important place in the religion of Islam, has been the subject of poems and has been processed for centuries Ramazaniyes, which are presented to the sultans, the state elders or their rulers on the occasion of ramadan by the Divan poets, and the ramadan, described in the nesib section, are poems written in verse form. In our literature, they started to be written from the 15th century and had become widespread in the 18th century and beyond. Enderûnlu Fâzıl is the most exemplary poet of this genre with thirteen poems. It is possible to come across many issues related to social life. In such poems, ramadan is discussed around the concepts such as iftar, sahur, oruç, kandil and bayram with its religious, cultural and folkloric aspects. In this respect, ramazaniyes mirror the events occurring in the period of writing and present important details to the reader about their reflections in society.

One of the poets who wrote works in the Ramazaniye genre is Nedîm. In this study, Nedîm, who is one of the significant poets of the 18th century and his Ramazaniye will be examined in terms of thematic and structural, discussed regarding social life.

Keywords: Divan Poetry, Kaside, Social Life, Ramazaniye, Nedîm

Atıf@

Eren, Hulusi. "Sosyal Hayata Bakan Yönüyle Nedîm'in Ramazânîyesi Üzerine Bir İnceleme", Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature], Yıl 5, Sayı 10, Bahar 2019, s. 147-164.

Giriş

Sözcük olarak “kastetmek, azmetmek, bir şeye doğru yönelmek” gibi anlamlara gelen *kaside*, Arapça *kasd* kökünden türemiş olup edebî terim olarak “belli bir amaçla söylenmiş, üzerinde düşünülmüş, gözden geçirilmiş şiir” demektir. Arap edebiyatının bir ürünü olan kasidenin milattan önce V. yüzyıla kadar uzanan çok eski bir tarihi vardır (Çavuşoğlu 1986: 415). Arap ve Fars edebiyatındaki gelişimini saymazsak, yaklaşık 600 yıl boyunca çok değişik tür ve örnekleri verilmiş olan kasideler, şairlerin bir övgü veya yergi maksatlı yazdıkları şiirler olmanın dışında; devrin siyasal, kültürel, sosyal ve tarihi açıdan bir şahidi olarak da görülmüştür. Osmanlı İmparatorluğunun her bakımdan en parlak çağı olan XVI. yüzyıl, kasidenin de en güzel örneklerinin verilmeye başlandığı dönem olmuştur. Yüzyılın başında Necâfî Bey, ardından Zâtî, Hayâlî Bey, Fuzûlî, çâr-ender-çârlarıyla Ulvî, orijinal nesipleriyle Yahyâ Bey ve Bâkî, zarif düşünce ve ince hayallerle ördükleri kasideleriyle sadece bu türün müstesna örneklerini vermekle kalmamış, aynı zamanda kasidenin kendine has kurallarının belirlenip, şekil ve bölümlerinin oluşmasını da sağlamışlardır (Çavuşoğlu 1986: 19). XVII. yüzyılda Nef'î, Nâilî, Nâbî; XVIII. yüzyılda Nedîm, Şeyh Galib, Vehbî ve Enderunlu Fâzıl gibi şairler tarafından bu türün en önemli örnekleri yazılmıştır.

Türk şairleri kasidenin *nesîb* (*teşbîb*), *girizgâh*, *methiye*, *tegazzül*, *fahriye* ve *duâ* olmak üzere altı bölümden oluşmasına özen göstermişlerdir. Bu bölümlerden hareketle de kasideler üç şekilde adlandırılmıştır. Bunlardan ilki, teşbîb ya da methiyede ele alınan konuya göre yapılan adlandırmadır. Diğer nazım şekilleriyle de yazılabilmekle beraber, daha çok kaside nazım şekliyle kaleme alınmalarından dolayı *münâcât*, *tevhid*, *na't*, *mersiye*, *hicviye* gibi manzumeler kasidenin konu bakımından değişik türlerini oluşturur. Ayrıca teşbîb bölümünde işlenen konuya göre kasideler *bahariyye*, *şitâiyye*, *ıydiyye*, *ramazaniyye*, *hamamiyye*, *culûsiyye* gibi farklı isimler almışlardır. Kasidelerin ikinci tür adlandırılmaları redifine göre yapılır. *Güneş*, *sünbül*, *gül*, *su*, *hançer*, *sühân* redifli kasideler bu tür kasidelere örnektir. Üçüncü tür ise, *râiyye*, *mîmiyye*, *tâiyye* gibi kasidenin kafiye harfine göre yapılan adlandırmalardır (Dilçin 2005: 122-151).

Divan şairlerinin ramazan ayı vesilesiyle padişahlara, devlet büyüklerine veya hâmililerine sundukları ve *nesîb* bölümünde ramazanı anlatan ve genellikle kaside nazım şekliyle yazdıkları şiirlere *ramazaniyye* denmektedir. Edebiyatımızda, XVII. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan *Ramazaniyyeler*, XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşmıştır. Bu türün en çok örnek veren şairi, on üç kaside ile Enderûnlu Fâzıl'dır. Sâbit, Nazîm, Edirneli Kâmî, Koca Ragıp Paşa, Şeyh Gâlib, Enderûnlu Vâsıf ve Sünbülzâde Vehbî gibi isimler de *Ramazâniyye* türünde eser telif etmiş olan diğer şairlerdendir.

Eski edebiyatın, yaşamı gereği gibi yansıtmaktan uzak olduğu öteden beri söylenegelmiştir. Ancak divan şairlerinin yaşamın içinden bir birey olarak sosyal hayatı yansıttıkları da bir gerçektir. *Ramazâniyyeler* bu

duruma örnek gösterilebilir. Ramazan ayının dinî yönüyle beraber daha çok folklorik ve kültürel taraflarının ele alındığı *Ramazâniyyeler*, Türk-İslam dünyası ortak kültür mirasının dinî-edebî belgeleri arasında sayılabilir. Şairlerin bu tür manzumelerle öncelikli olarak ‘devletlü’lerden câize almayı amaçlasalar da aynı zamanda yazıldıkları dönemin sosyal ve kültürel davranışlarına ayna tutarlar. Dolayısıyla, şairin yaşadığı dönemde meydana gelen olaylar ve bunların toplumdaki yansımaları hakkında önemli ipuçları taşır.

Ramazâniyye türünde şiiri olan şairlerden biri de Nedîm’dir. Seyyid Vehbî’nin “Nedîm-i nükte-perdâz”, tezkire müellifi Sâlim’in “Nedîm-i tâze-zebân” sıfatıyla andığı Nedîm; dertten, üzüntüden uzak bir dünya görüşüyle neşeli ve coşkun bir söyleyiş biçimine sahiptir (Karaköse 2007: 146). Manzumelerinde onun somut tasvirlerle yaşadığı hayatı, tabiatı ve eşyayı gerçekte olan bağıni koparmadan şuh bir eda ile söyleyiş biçimi Nedîmâne üslûp olarak anılmıştır.

Bu çalışmada, XVIII. yüzyılın “üslup sahibi” (Horata 2002: 577) şairlerinden Nedîm’in Ramazâniyyesi, sosyal hayata bakan yönüyle birlikte incelenecektir.

Metin

1 Bağıteten sâbit olup gurre firâşında imâm
Hâb için yatmış iken etdi terâvîhe kıyâm

Baş kaldırmadılar öğleye dek uyhudan
Yevm-i şek zevkına hazırlanan ahhâb-ı kirâm

Serdi-i fasl-ı bahâr etmiş iken tab’a eser
Ataş-ı rûze ana kıldı mükâfat tamâm

Şu soğuk günlere bir pâre ısındırdı bizi
Bir gün evvel erişip geldi hele mâh-ı siyâm

5 Pâsbân verdi kudûmiyle cevâb eyleyene
Ramazan geldi mi âyâ diyerek istifhâm

Çeşm-i Zerkâ-yı Yemâmeyle mi bakdı bilmem
Nazar-ı şâhide ahsentü zihî dikkat-i tâm

Bilemem ben de şâhidde mi takvimde mi
Hele bir kizb var ortada budur sıdk-ı kelâm

Ehl-i keyfin birisi der ki behey sultânım
Aydın ay bellü hesâb olmadı şa’bân tamâm

Bir iki meblağ-ı berş ile urup öldürecek
Geldiler eylediler böyle cihânı sersâm

10 Olacak oldu hemân çâre ne şimden sonra
Edelim hükm-i kazâ destine teslîm-i zimâm

Şevkımız şimdi ana düşdi ki in-şâ'allah
Ola sıhhatle selâmetle meh-i rûze tamâm

Kıla erbâb-ı dili âb-ı hayâta sır-âb
Erişüp Hızır gibi âh mübârek bayrâm

İbtidâ ıyd gün icrâ-yı merâsimle geçüp
Gecesi dahı olup maslahat-ı hâb tamâm

Çün ikinci gün ola böylece ahd eylemişdim
Yine sabr eyleyim ol gün ne direng ü ârâm

15 Çekdirüp pek seheri doğruca Sa'd-âbâda
Tutayım zinde iken cennet-i a'lâda makâm

Varayım hâk-i tarab-nâkine yüzler süreyim
Bir gün olsun alayım bâri felekden bir kâm

Havzdan kevser-i pâkîzeyi nûş eyleyeyin
Kasrdan bûy-ı cinâmı edeyim iştişmâm

İyd ola fasl-ı bahâr ola da Sa'd-âbâdım
Zevkımı eylemeyim sıhhat olur bana harâm

Hurrem-âbâda varınca gideyim zevrak ile
Bî-kusûr eyliyeyim seyr-i kusûru itmâm

20 Bir münâsibce refik ile girersek kayığa
Şevk ile kullanırız gayri bizimdir eyyâm

Sonra havzın öte yanına çıkup zevrakdan
Bir dıraht altına ferş eyliyeyim bir ihrâm

Keç edüp gûşe-i destârımı rindâne geçüp
Oturup eyliyeyim bir iki sâ'at ârâm

Sonra alup elime ney-şekker kilik-i teri
Olayım vasf-ı cihân-dâver ile şîrîn-kâm

Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yı Halîl İbrâhim

- Ki cihan buldu anun lütfu ile ziynet-i tâm
- 25 Âsmân-pâye hümâ-sâye vezir-i a'zâm
Sâhib-i seyf ü kalem mâlik-i nakz u ibrâm
- Seyfidir barıka-i hirmen-i âşûb u fiten
Kalemi ebr-i bahâr-ı çemenistân-ı merâm
- Add eder beççe-i sîmurgı şikâr-ı lâgar
Hirmenin saha-i tedbirde neşt ettiği dâm
- Çarhdan pençe-i hurşîd adını mahvetdi
Pençe buyruldusunun şeş cihete saldığı nâm
- Olsa ger bâd semûm-ı sahatından pertâb
Ser-i bed-hâhına tâ haşr yağardı samsâm
- 30 Olsa ger nâmiye feyz-i nazarından sîr-âb
Çeşm-i âhû bitirir bağda nahl-i bâdâm
- Çarhı kim himmet-i vâlâsı temâşâyâ çıkar
Tâ varır fark-ı sımak üzre eder darb-ı hıyâm
- Ahd-i lütfunda kemâl ehline göstermede çarh
Sûret-i mihr ü vefâyı felek-i âyîne-fâm
- Hoşdur erbâb-ı dilin serleri mânende-i hum
Sâfdır sîneleri şevk ile mânende-i câm
- Şöyledir şöret-i ihsânı ki şimdi etfâl
İbtidâ lütfunu vasf ile eder vasf-ı kelâm
- 35 Dîdesi dehşet ile hîrelenir çün huffâş
Peyker-i hançerinin görse dirahşın Behrâm
- Âsaf-ı Cem-menîşâ dâver-i gerdun-kadrâ
Ey ki devrin sebep-i tevbe-i çarh-ı hod-kâm
- Sensin ol cûd-ı müşahhas ki zuhurunla senin
Buldu tûmâr-ı neseb-nâme-i himmet encâm
- Derinin beste-kemer çâkeridir heft ahter
Şem'inin sûhte pervanesidir nüh ecrâm
- İşte geldi der-i iclâline rû-mâl ederek
Ramazâniyye kasideyle Nedîm-i nâ-kâm

40 Ger kusûru var ise ‘avf kıl ey kân-ı kerem
Tâzedir nazmı eğer olsa da bî-reng ü nizâm

Hoş gelir tab’a hususa ramazân ayında
Bâve-i nev ne kadar olsa da nâ-puhte vü ham

Hak Te’âlâ ede ikbâl ü celâlin efvân
Emrine râm ola dâ’im felek-i bî-ârâm

Gece gündüz geçe âsâyış ile evkâtın
Her şebnin kadr senin her günün olsun bayrâm (Macit 1997: 43-46)

İnceleme

a. Tematik

Ramazanın heyecanını ve bu ay içerisinde yaşanan günlerin renkliliğini dile getiren *Ramazâniyyelerde*, işlenen konular genel olarak ortaktır. Hilalin görülmesiyle top atılarak kandil yakılıp, münadiler tarafından ramazan ayının gelişi duyurulur. Bu haber başta pek hoş karşılanmasa da Ramazanın geleneklerine uymaktan başka çare yoktur. Ramazan, bereket ve rahmet mevsimi sayılır. Şeytanlar bu ayda zincire vurulur. Sarhoşlar bile kadehi bırakarak ellerine ibrik alırlar. Camiler şenlenir, mahya ve kandillerle süslenir, meyhaneler viran olur. Kur’an kıraatleri yapılır. Mukabeleler okunur. Çarşı pazar bereketlenir. İftar vakti önemlidir, tekke ve imaret yemekleriyle halk bir araya toplanır. Ayrıca iftar, orucu açma vakti olup nefsi köreltme olarak görülür. Kadir gecesi bayramın yaklaştığını müjdeliler (Yüksel 1977: 42). Birer *ortak miras* unsurları olan bu öğeler, Ramazaniyyelerde edebî bir dille anlatılagelmiştir

Edirneli Kâmî’nin
“Yevm-i şek diyü boğaz cengin iderken yârân
Zâhir oldı ‘alem-i nusret-i şehri Ramazân”

beytiyle başlayan *Ramazâniyyesine* Nedîm’in nazîre olarak kaleme aldığı aşağıdaki kasidesine bu açıdan bakıldığında, tahkiye yoluyla işlenen bir manzumenin zarif bir şekilde ve esprili bir dille ele alındığı görülmektedir.

Bağteten sâbit olup gurre firâşında imâm
Hâb için yatmış iken etdi terâvihe kıyâm

Baş kaldırmadılar öğleye dek uyhudan
Yevm-i şek zevkına hazırlanan ahbâb-ı kirâm¹

¹ İmam uyku için yatağına yatmış iken, ayın ansızın hilal halinde sabit olmasıyla teravihe kalktı. Büyükler, Ramazanın başlamayacağını sanıp öğleye kadar uykudan baş kaldırmadılar (uyanmadılar).

Gurre, eski zamanlarda kamerî ayların ilk günlerine verilen addır. Divan edebiyatında, kamerî aylardan olan Ramazanın başlangıcı için de bu kelime kullanılmıştır. Nedîm, *gurre*'nin sabit olmasıyla yani hilalin görünüp Ramazan ayına girilmesiyle bir “yakalanmışlık tablosu” (Kortantamer 1993: 393) çizmek ister. Birden bire karşılaşılan bu durumu ifade etmek için de manzumesine *bağteten* kelimesiyle başlar. Nedîm, kasidenin temasına uygun olarak seçtiği *anahtar kelimelerle* çağrışımlar yaparak, kasidenin daha ilk beytinde okuyucunun muhtevayla zihnen bütünleşmesini amaçlar. Bu yönüyle bakıldığında, Ramazan denince hemen akla gelebilecek birkaç isimden biri olan *imam* ve *teravih* kelimelerini de daha ilk beyitte kullanması tesadüfî değildir. Uyku için sıcak yatağına girmiş olan *imam*, Ramazanın ansızın gelmesiyle, *teravih* namazı için kalkmak zorunda kalır.

Eski zamanlarda şimdiki teknoloji olmadığı için, Ramazanın gelişi ancak hilalin görünmesiyle anlaşılırdı. Bu sebeple, Ramazanın bir gün evvel mi yoksa sonra mı başlayacağı hususundaki şüpheye konu olan günden *yevm-i şek* olarak söz edilir. İlk beyitte imamın içerisinde bulunduğu hazırlıksız yakalanma durumuna, ikinci beyitle diğer insanlar da dahil olur. Henüz buldukları günü *yevm-i şek* sanarak, Ramazanın bir gün sonra başlayacağını düşünen insanlar öğleye kadar uykudan kalkamazlar.

Nedîm, -kendini zorlayarak da olsa- olaya iyi tarafından bakarak bu gel-gitler arasından çıkmaya çalışır. Bu arada kendi kendine konuşur gibidir.

Serdi-i fasl-ı bahâr etmiş iken tab'a eser
Ataş-ı rûze ana kıldı mükâfat tamâm

Şu soğuk günlere bir pâre ısındırdı bizi
Bir gün evvel erişip geldi hele mâh-ı siyâm²

İslam dininde ibadetlerin kamerî takvime göre yapılması esasına dayalı olarak, her yıl bir önceki yıla göre on bir gün önce gelen ve böylece 33 senede bütün mevsimlere uğrayan Ramazan ayı, anlaşılan o ki soğuk geçen bir sonbahara denk gelmiştir. Nedîm oruç ayının ansızın gelmesinin verdiği şaşkınlığı ve hazırlıksız yakalanma hissini, bir nevi hüsn-i talil yaparak kendince bulduğu tesellilerle gidermek ister. Zira, sonbaharın soğuşunu gidermede, orucun vereceği açlık ve susuzluğun hararetini bir mükâfat olarak görür. Hal böyleyken, bir gün evvel gelen ramazan, bir sevinç vesilesi olarak kabul görecektir.

Ancak, Nedîm'in kısa süren bu iç monoloğu, *pâsbânın kudümü* ile bölünür.

Pâsbân verdi kudümiyle cevâb eyleyene
Ramazan geldi mi âyâ diyerek istifhâm

² Son/baharın serinliği kendini hissettirmişken, orucun harareti vücuda (Ramazanın) mükâfatı oldu. Oruç ayı (Ramazan) bir gün evvel gelerek, şu soğuk günlerde bizi birazcık olsun ısındırdı.

Çeşm-i Zerkâ-yı Yemâmeyle mi bakdı bilmem
Nazar-ı şâhide ahsentü zihî dikkat-i tâm

Bilemem ben de şâhidde mi takvimde mi
Hele bir kizb var ortada budur sıdk-ı kelâm³

Ahali şaşkındır. Ramazan geldi mi, gelmedi mi diye birbirlerine sorarlar. Nedîm, sokağa dökülmüş ve tek bir sorunun cevabını aramak için tereddüt içerisinde birbirleriyle konuşup duran bir mahallenin panoramik görüntüsünü sunar bize âdetâ. Oluşan kargaşayı susturmak için daha gür bir ses gereklidir. Bu ses de gece bekçisinin davulunda bulunur. Davulun çalmaya başlamasıyla tüm sorulara cevap bulunur. Günümüz ramazanlarında da kullanılan davul, hem ses çağrışımlarıyla hem de bir duyurma aracı olarak, Nedîm'in sunduğu görüntüyü tamamlar nitelikte olup ramazan atmosferinin oluşumuna katkı sağlamıştır.

Gece bekçisi'nin ramazanın geldiğini haber aldığı bir kişi vardır ki, o da hilali gören *şahid*'dir. Nedîm, zihnini bir anda ona yöneltir ve *şahid*'in gözlerini, üç günlük mesafedeki ufacık bir hareketi yahut nesneyi dahi görebildiği rivayet edilen Yemâmeli Zerkâ'ya benzetir. Onun hilali görmedeki kusursuz bakışını ve dikkatini ironik bir söyleyişle över. Fakat yine de net cevap bulabilmiş değildir. Ona göre, ortada bir *yalan* dolaşmaktadır ancak bunun kaynağının *şahid* mi yoksa *takvim* mi olduğuna karar veremez.

Şahid'in verdiği haberin *gece bekçisi* tarafından ilanı bile halkı ramazanın geldiğine ikna etmeye yetmez. Yaşanan kargaşayı davulun sesi kısa süreliğine susturmuş olsa da, *ehl-i keyf*'in bir iddiasıyla mahalleli sorulara yeniden başlar. İddiaya göre, *Şaban* ayı tamam olmayıp, ramazanın gelişi afyonun etkisinde kalanlar tarafından çıkarılan bir şayiadan ibarettir. Bu durum halkın inanmak istemeyişinin bir bahanesidir aslında. Son bir umutla bu iddianın doğruluğunu sorgulayan halkın kendi arasında yaptığı konuşmalar, bütün doğallığı ile aktarılır. Ancak, Nedîm bunu öylesine ustaca ifade eder ki, “ehl-i keyf” adını verdiği birini sözcü yapar ve halkın kabullenmeyişi bu kişinin ağzından makul sayılabilecek bir gerekçeyle aktarır.

Nedîm halkın konuşma dilinden yararlanarak, argoya yönelmeden bir üst dil oluşturabilen ender şairlerdendir (Macit 1994: XLII). Beyitte avâmdan olduğu anlaşılan *ehl-i keyf*'in, sultana seslenirken kullandığı “behey” kelimesi, onun üslûbuna bu yönüyle bir örnek sayılabileceği gibi,

³ Ramazan geldi mi acaba diyerek düşünen(ler)e, gece bekçisi davul çalarak cevap verdi. Şahitlik edenin bakışına aferin olsun, bilmem ki Zerkâ-i Yemâme'nin gözüyle mi bakdı, bu ne güzel bir dikkat... Ben de bilemem ancak doğrusu şu ki, ortada şahitten yahut takvimden kaynaklanan bir yalan var.

söyleyişi günlük dilden gelen ifadelerle güzelleştirmesi bakımından da dikkate değerdir.

Ehl-i keyfın birisi der ki behey sultânım
Ayдын ay bellü hesâb olmadı şa'bân tamâm

Bir iki meblağ-ı berş ile urup öldüricek
Geldiler eylediler böyle cihânı sersâm⁴

Kasidenin bu bölümüne kadar Nedîm, -içine kendisini de katarak- imamdan ahbâb-ı kirama, pâsbândan ehl-i keyfe kadar toplumun hemen bütün fertlerinin psikolojisini gözlemler. Bu gözlemlerinden hareketle, ansızın gelen ramazana *hazırlıksız yakalanmışlık* hissiyle halkın verdiği doğal tepkileri, tasvir ve tahkiye yoluyla mısralarına yansıtır.

Ardından, umutlar tükenir. Ramazanın gelişi kabullenilir. Zira, kader hükmünü icra etmiştir. Halka da çaresiz, takdire boyun eğip teslim olmaktan başka yol kalmamıştır. Beklenmedik, zor bir durumla karşılaşan insan, kendini zorluğun ardından ferahlığın geleceği umuduyla teskin ederek, karşılaştığı güçlkle mücadelesini kolaylaştırmaya çalışır. Nedîm de bu psikolojiden hareketle, çaresiz bir şekilde kabullendiği ramazanın nihayetindeki ferahlığı, yani *bayramı* düşünerek kendini duygusal bağlamda rahatlatmaya çalışır. *Dua* mahiyetinde söylediği beyitte oruç ayını sıhhat ile tamamlamayı arzular. Ardından gelecek *bayramın* ise, erbabını *zevk ü safaya* kavuşturmaya *Hızır* gibi yetişeceğini ifade eder.

Olacak oldu hemân çâre ne şimden sonra
Edelim hükm-i kazâ destine teslim-i zimâm

Şevkımız şimdi ana düşdi ki in-şâ'allâh
Ola sıhhatle selâmetle meh-i rûze tamâm

Kıla erbâb-ı dili âb-ı hayâta sîr-âb
Erişüp Hızır gibi âh mübârek bayram⁵

Bu temenninin ardından, takvim bir anda ileri sarılır ve Nedîm hayâlen bayramın birinci gününe gider ve o güne erişmesi halinde yapacaklarını sıralarken Lâle Devri'nin bir fotoğrafını sunar gibidir. Bu arzuların mısralara bürünmüş sureti öylesine içten ve doğaldır ki, okuyucu da kendini hayalen Nedîm'le yan yanaymış gibi o fotoğrafın içinde bulur.

O dönemde âdet olduğu üzere, gündüzü merasimle geçen bayramın ilk gününü sıkıcı bulan Nedîm, gecesini de erkenden uyuyarak bir an önce bitirmek ister. Zira istediklerini bayramın ikinci günü yapabilecektir. Hiç

⁴ Zevk ehlinin biri: 'ey sultanım, ay henüz dolunay halindedir, şaban ayı tamam olmamıştır' der. Bir iki kaşık macunla kendinden geçenler, gelip (hilali gördük diyerek) cihanı böyle sersem eylediler.

⁵ Olacak oldu, artık çaresi yoktur. Şimdiden sonra kaderin hükmüne teslim olalım. Şimdi tek arzumuz, inşaallah Ramazan ayının sıhhat ve selametle tamamlanmasıdır. Ah mübârek bayram, Hızır gibi yetişse de gönül erbâbını hayat suyuna kandırsa.

beklemeden günün ilk ışıklarıyla seher vakti doğruca *Sa'dâbâd*'a gitmeyi ve henüz dinçken yani yorulmamışken, o mekânın gönle sürur ve neşe veren toprağına yüz sürüp orada bir yer tutmayı kararlaştırmıştır. Ardından havasıyla suyuyla, kısacası bütün güzelliğıyle *Cennete* benzetilen *Sa'dâbâd*'ın (Öztekin 2006: 95) havuzundan *Kevser* suyu içip köşklerinde cennetten bir *koku* almayı arzu eder.

İbtidâ ıyd gün icrâ-yı merâsimle geçüp
Gecesi dahı olup maslahat-ı hâb tamâm

Çün ikinci gün ola böylece ahd eylemişdim
Yine sabr eyleyim ol gün ne direng ü ârâm

Çekdirüp pek seherî doğruca Sa'd-âbâda
Tutayım zinde iken cennet-i a'lâda makâm

Varayım hâk-i tarab-nâkine yüzler süreyim
Bir gün olsun alayım bâri felekden bir kâm

Havzdan kevser-i pâkîzeyi nûş eyleyeyin
Kasrdan bûy-ı cinânı edeyim istişmâm⁶

Anlaşılan o ki, ramazanın başındaki soğuklar yerini baharın ılık havasına bırakmıştır. Öylesine güzel bir bahar mevsiminde Nedîm, *Sa'dâbâd*'ın zevkini çıkaramazsa sıhhati kendine haram sayar. *Sa'dâbâd*'la yetinmeyerek o devrin bir başka eğlence mekânı olan *Hürremâbâd*'a geçer. Buradaki planı da bir kayığa binerek *kasır seyri* yapmaktır. Kayıkta yalnız olmak istemeyen Nedîm, bu planına usulca bir ayrıntı eklemeyi de ihmal etmez. Yanında kendisine uygun bir *arkadaş* yani *sevgili* olması durumunda iştiyakının artacağını, kayığı neşeyle kullanacağını belirtir. Sonra kayıktan çıkıp havuzun öte yanına geçmeyi ve bir ağacın altına örtü serip rintler gibi sarığının köşesini eğerek şöyle bir iki saat dinlenmeyi ister. Bu dinlenme memduhun övgüsüne hazırlıktır.

Bu bölümde Nedîm *zevrak*, *zevk*, *refik*, *havz*, *kevser* kelimeleriyle arka planda bir *cennet atmosferi* oluşturmak ister gibidir. Okuyucuyu İstanbul'un Lâle Devri'yle özdeşleşmiş en meşhur mekanları olan *Sa'dâbâd* ve *Hürremâbâd*'ında hayalî bir gezintiye çıkarır. Ustaca yapılan tasvirler sayesinde, havuzun başında gezinen, kevserden bir yudum alan, kasırları seyre dalan okuyucu, Nedîm'le birlikte bu atmosferin bir parçası olur.

İyd ola fasl-ı bahâr ola da Sa'd-âbâdın
Zevkını eylemeyim sıhhat olur bana harâm

⁶ Bayramın ilk günü merasim icrasıyla geçip, gecesi de uykuyla tamamlanmalı. İkinci günü olunca ahd ettim ki sabr edeceğim, ne dinlenme olacak ne de istirahat. Seher vakti *Sa'd-âbâd*'a doğru gidip daha hayatta iken cennetten bir makam tutacağım. Varayım da oranın sevinçli toprağına yüzümü süreyim. Böylece, bu hayatta hiç değilse bir gün olsun felekten kâm alayım. Havuzundan o saf *Kevser*'i içeyim, köşkten cennet kokusu koklayayım.

Hurrem-âbâda varınca gideyim zevrak ile
Bî-kusûr eyliyeyim seyr-i kusûru itmâm

Bir münâsibce refik ile girersek kayığa
Şevk ile kullanırız gayri bizimdir eyyâm

Sonra havzın öte yanına çıkup zevrakdan
Bir dıraht altına ferş eyliyeyim bir ihrâm

Keç edüp gûşe-i destârımı rindâne geçüp
Oturup eyliyeyim bir iki sâ'at ârâm

Sonra alup elime ney-şekker kilik-i teri
Olayım vasf-ı cihân-dâver ile şîrîn-kâm⁷

Bir iki saatlik dinlenmenin ardından Nedîm, methiye bölümüne geçmeye artık hazırdır. Memduhu Lâle Devri'yle özdeşleşen *Nevşehirli Damat İbrahim Paşa*'dır. Divân'ında *vezir*, *vezir-i a'zam*, *âsâf*, *sadr*, *sadr-ı a'zam*, *hıdiv*, *dâmâd* gibi unvan ve sıfatlarla (Yaraşır 1996: 71) andığı İbrahim Paşa, onu III. Ahmed'e takdim eden kişi olarak Nedîm'in velinimetidir.

Nedîm, kasidelerinin methiyelerinde genellikle geleneğe bağlı kalmış, kendinden önceki şairler gibi övgüsünde aşırı mübalağalar kullanmıştır (Mazıoğlu 2012: 97). İbrahim Paşa'yı, Hz. Muhammed'in soyundan geldiği Hz. İbrahim peygamberin şeref sahibi adaşı diye sunarak övgüsüne başlar. Zira Hz. İbrahim cömertliğin timsali olarak anılır. Bu telmihten hareketle Nedîm, İbrahim Paşa'nın lütfu sayesinde cihanın ziynet bulduğunu söyler. Onun gözünde İbrahim Paşa yüce rütbeli, kalem ve kılıç sahibi bir vezir olarak her istediğini yaptırma kudretine maliktir. Azametiyle kılıcı bir yıldırım gibi fitne ve karışıklığı dağıtır. Lütuf sahibi biri olarak kalemiyle yazdıkları, kapısına sığınan halkın isteklerine cevap vermede bahar bulutu gibidir. Şanına nispetle Sîmurg cılız bir hayvan kalır. Güneş sultandır, ışığıyla her yeri kuşatır. Ancak memduhunun tuğrasının her yöne saldıdığı şöhret, güneş sultanının gökteki parıltısını gölgede bırakır. Gazabı o derece büyüktür ki, rüzgar onun gazabıyla tutuşsa düşmanlarının başına samsam kılıçları yağdırır.

Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yı Halîl İbrâhim
Ki cihan buldu anun lütfu ile ziynet-i tâm

Âsmân-pâye hümâ-sâye vezir-i a'zâm

⁷ Gün bayram, mevsim de bahar olur da ben Sa'd-âbâdın zevkini çıkarmazsam, sıhhat bana haram olur. (Sonra) Hürrem-âbâd'a varayım da kayıkla o kasırların seyrini kusursuzca tamamlayayım. Yanımızda uygun bir yoldaş da olursa, kayığı şevk ile kullanırız, artık gün bizim günümüzdür. Havuzun öte yanında kayıktan çıkıp bir ağaç altına yaygıyı sereyim. Sarığımın köşesini eğip, bir iki saat rindâne dinleneyim. Sonra elime şeker kamışı gibi taze kalemini alayım da cihan sadrazamının vasfını yazmakla tatlanayım.

Sâhib-i seyf ü kalem mâlik-i nakz u ibrâm

Seyfidir barıka-i hirmen-i âşûb u fiten
Kalemi ebr-i bahâr-ı çemenistân-ı merâm

Add eder beççe-i sîmurgı şikâr-ı lâgar
Hirmenin saha-i tedbirde neşt ettiği dâm

Çarhdan pençe-i hurşîd adını mahvetdi
Pençe buyruldusunun şeş cihete saldığı nâm

Olsa ger bâd semûm-ı sahatından pertâb
Ser-i bed-hâhına tâ haşr yağardı samsâm⁸

Memduhun feyiz veren bakışlarından güç alacak olsa, badem fidanından ceylan gözü bitecektir. Onun himmeti en parlak yıldızlardan olan *Simak* yıldızın üzerine çadır kuracak denli yücedir. Kemal ehli onun lütuf sözüyle vefa ve muhabbet bulur. Acem kahramanı Behram hançerinin parıltısını görse, ışıktan rahatsız olan yarasa gibi dehşetle gözleri kamaşır. Cömertlik onun suretiyle varlık bulup, yedi gezegen ve dokuz yıldız keremli kapısının ayrılmaz hizmetçileri olmuştur.

Olsa ger nâmiye feyz-i nazarından sîr-âb
Çeşm-i âhû bitirir bağda nahl-i bådâm

Çarhı kim himmet-i vâlâsı temâşâyâ çıkar
Tâ varır fark-ı sımak üzre eder darb-ı hıyâm

Ahd-i lütfunda kemâl ehline göstermede çarh
Sûret-i mihr ü vefâyı felek-i âyîne-fâm

Hoşdur erbâb-ı dilin serleri mânende-i hum
Sâfdır sîneleri şevk ile mânende-i câm

Şöyledir şöret-i ihsânı ki şimdi etfâl
İbtidâ lütfunu vâsf ile eder vâsf-ı kelâm

Dîdesi dehşet ile hîrelenir çün huffâş
Peyker-i hançerinin görse dirahşın Behrâm

⁸ (Yani O) Cihanın onunla mutlak bir ziynet ve lütuf bulduğu, Halil İbrahim peygamberin şeref sahibi adaşındır. İsteddiğini yaptırma kudretine mâlik kalem ve kılıç sahibi, yüksek rütbeli ve iyilikleri yeryüzüne yayılmış vezir-i azam... Kılıcı fitne ve karışıklık harmanına yıldırım, kalemi de istek bahçesinin bahar bulutudur. Tedbir meydanında mahrumiyetinin bağladığı tuzak, simurg yavrusunu cılız bir av sayar. Mührünün altı tarafa saldığı nam, gökte güneşin pençesinin adını yok etti. Eğer rüzgar gazabının sam yelinden hareket alsa, kötülüğünü isteyenlerin başına kıyamete kadar keskin kılıç yağardı.

Âsaf-ı Cem-menîşâ dâver-i gerdun-kadrâ
Ey ki devrin sebep-i tevbe-i çarh-ı hod-kâm

Sensin ol cûd-ı müşahhas ki zuhurunla senin
Buldu tûmâr-ı neseb-nâme-i himmet encâm

Derinin beste-kemer çâkeridir heft ahter
Şem'inin sûhte pervanesidir nüh ecrâm⁹

Methiyesinin giriş kısmında İbrahim Paşa'nın kudreti ve azametinden mübalağalı sözlerle bahseden Nedîm, daha sonra sözü onun cömertliğine getirir. Böylelikle memduhunu lütuf ve inayetiyle kendisine yardım edebilecek yegâne kişi konumuna yerleştirir.

Nedîm'in şiirlerinde üstten neşeyle gelen şiirin altta hüznü vurgunu yemesi ve kararsız bir neşeden hüznüde karar kılan bir zevk tercihinine doğru yöneliş hakimdir (Avşar 2011 :169). Kasidesinin taç beytinde kullandığı *Nedîm-i nâ-kâm* terkihiyle Nedîm, art planda yaşadığı bu eksik, yarım kalmış ve hayattan kâm alamamış yönünü ifşa eder.

Elinde Ramazaniyye kasidesiyle İbrahim Paşa'nın huzuruna hürmetle giden Nedîm, nazımının düzenli ve parlak olmasa da henüz yeni olduğunu söyler. Varsa, kusurunun affı için onun keremine sığınır. Bahtının ve kudretinin uzun ömürlü olmasını diler. Her gününün emniyetle geçmesi, gecelerinin Kadir gecesi, gündüzünün de bayram gibi olması duasında bulunur.

İşte geldi der-i iclâline rû-mâl ederek
Ramazâniyye kasideyle Nedîm-i nâ-kâm

Ger kusûru var ise 'avf kıl ey kân-ı kerem
Tâzedir nazmı eğer olsa da bî-reng ü nizâm

Hoş gelir tab'a hususa ramazân ayında
Bâve-i nev ne kadar olsa da nâ-puhte vü ham

Hak Te'âlâ ede ikbâl ü celâlin efzûn
Emrine râm ola dâ'im felek-i bî-ârâm

⁹ Feyizli bakışlarıyla suya kanacak olsa, bağda büyüyen badem fidanından ceylan gözü biter. Onun yüce himmeti feleği gezinerek, Simak yıldızı üzerine çadır kurar. Felek, senin lütuf devrinde kemal ehline vefa ve muhabbetin suretini, ayna renkli bir felek olarak gösterir. Gönül erbabının başları şarap küpü gibi hoş, sineleri de şevk ile şarap kadehi gibi saftır. Onun lütfunun şöhreti öyledir ki, çocuklar onun lütuflarını saymakla konuşmaya başlar. Behram, O'nun hançerinin şeklini (parıltısını) görse dehşete düşer, ışık görmüş baykuş gibi gözleri kamaşır. Ey Cem mizaçlı, yüce rütbeli vezir... Senin devrin, bencillik feleğinin tevbe etme sebebidir. Sen cömertliğin (öyle) somutlaşmış bir timsalisin ki senin gelişinle himmet soy kütüğü son buldu. Yedi gezegen senin kapının el bağlamış kölesidir. Dokuz yıldız ışığının yanmış keleşidir.

Gece gündüz geçe âsâyiş ile evkâtın
Her şebnin kadr senin her günün olsun bayrâm¹⁰

Görüldüğü üzere, aniden yakalanmışlık havası verilerek manzumenin bayramın gelişinden bir gün önce başlatılmasıyla daha ilk beyitte okuyucu bir telaş ve koşuşturmaca içerisinde bulur kendini. Muhteva yönündeki bu farklılıkla beraber ustaca kurgulanmış bir olayın Nedîm'in kendine has üslûbuyla, tahkiye metodu kullanılarak canlı tasvirlerle anlatımı, onun Ramazâniyyesinin önemini artıran önemli unsurlar olarak gösterilebilir.

b. Yapısal

Yerli unsurların, gelenek ve göreneklerin edebiyata girmesi olarak tanımlanan *Mahallileşme* cereyanı XVIII. yüzyılda daha da hızlanmış, Nedîm de bu üslûbun önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur. Nedîm ile minyatürden resme geçilmiş, Divan şiirinde *üç buut'a* (Mazıoğlu 2012: 80) onunla ulaşılmıştır. Nedîm'in şiirlerinde tema, yaşamak ve sevmek, onun tabiriyle “kâm almak” üzerine kurulmuştur. Yaşadığı çevre, sosyal hayat ve günlük yaşam, manzumelerinin temel yapıtaşlarıdır. Hisleri gibi hayalleri de onun şair yaratılışı, hayatı ve tabiatı görüşü ile sıkı sıkıya bağlıdır. Hayatın bütün canlılığı ve yoğunluğunu mısralara resmedercesine yansıtan Nedîm, realiteye bağlı kalmış ve şiirlerinde duygularını, özlemlerini, arzularını kısacası bizzat yaşadığı hisleri ifade etmeye çalışmıştır. Bir tek taşına bütün Acem mülkünü feda ettiği İstanbul'un emsalsiz doğal güzelliklerini samimi ve içten bir sevgiyle anlatmıştır.

Şiirde seslerin ve hecelerin uzunluk, kısalık bakımından benzeşmesi; düzenli bir şekilde dizilmesi şiirin ritmi ve müzikalitesi bakımından önemlidir (Özön, 1954: 223). Vezin ve kafiye, şiirde bu ritmi sağlayan en önemli unsurlardandır. Nedîm'in Ramazaniyye türünde yazmış olduğu bu kaside, aruzun *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* kalıbıyla yazılmış ve “âm” sesiyle kafiyelendirilmiştir.

Yazılı edebiyat ürünleri olarak manzumelerin temel malzemesi şüphesiz ki kelimelerdir. Şair, kullandığı kelimeleri kendi üslup potasında şekillendirerek eserini ortaya koyar. Bu anlamda, şiirlerinde kullandığı söylemden hareketle Nedîm'in Ramazaniyye kasidesine bakıldığında, öncelikli olarak kullandığı kelimeler dikkati çekmektedir. Kasidesinde 97 isim soylu (isim-sıfat-zamir) kelime kullanan Nedîm, bunun yanında 49 isim tamlamasına, 24 de sıfat tamlamasına yer vermiştir. Zira çokça kullandığı bu isim soylu kelimelerle yaptığı canlı tasvirler, manzumenin girişinde

¹⁰ Mutsuz Nedîm, ramazan kasidesiyle senin celâl kapına yüz sürerek geldi. Ey kerem menba'ı, Bir kusuru varsa da sen Nedîm'i affet. Zira, parlak ve düzenli olmasa da nazmı yenidir(canlıdır). Taze meyve her ne kadar ham olsa da, ramazan ayında insan tabiatına hoş gelir. Allah senin bahtını ve gücünü ziyade etsin. Yerinde durmayan felek emrine boyun eğsin. Gecen ve gündüz vaktin emniyet ile geçsin. Her gecen kadir, her günün bayram olsun.

mahallenin yaşadığı şaşkınlık tablosunun ve ilerleyen beyitlerde okuyucuyu hayalen çıkardığı Sa'dâbâd ve Hürremâdâd gezintisinin zihinlerde canlanmasını kolaylaştırmıştır.

Manzumenin kişilerini, olay örgüsünü ve bu olayların geçtiği mekânları kasidenin bölümleriyle birlikte şu şekilde bir tablo ile göstermek mümkündür.

Beyitler	Kişiler	Konu/Olay Örgüsü	Mekan	Bölüm
1-22	İmâm, Ahbâb-ı Kirâm, Pâsbân, Şâhid, Ehl-i Keyf	Ramazân'a hazırlıksız yakalanan halkın yaşadığı şaşkınlık ve telaş, yapılan itirazlardan sonra durumun çaresiz kabullenilişi, bayramın gelmesi durumunda o gün yapılmak istenenlerin hayali.	Mahalle, Sa'dâbad, Hürremâbâd	Nesib
23	İbrahim Paşa	Methiye bölümüne geçiş	Hürremâbâd	Girizgah
24-38	İbrahim Paşa	Memduhun övgüsü	-	Methiye
39-41	Nedîm	Şairin şiirini övgüsü	-	Fahiye
42-44	(örtülü olarak) İbrahim Paşa	Memduha dua	-	Dua

Nesip bölümünde konu, Ramazanın beklenmedik bir şekilde erken gelişi etrafında şekillenir. Tasvirler oldukça somut ve canlıdır. Uyku için yatağına giren *imam*, teravih için kalkmak zorunda kalır. *Ahbab-ı kiram* buldukları günü *yevm-i şek* zannederek öğleye kadar uyanmaz. Bu haber üzerine bir telaş sarar mahalleyi. Önce *ehl-i keyfin* diliyle, gecedan afyon çekenlerin uydurması olarak görülür. Ardından haber, doğruluğu şaibeli bir söylenti olarak nitelenir. Ancak *şahidin* verdiği bilgiyi *pâsbâmın kudümüyle* duyurmasıyla kesinleşir. Hükme rıza gösterilir ve istenmeyerek de olsa kabullenilir. Hemen ardından Nedîm, bulunduğu andan yani Ramazanın ilk gününden *bayramın* ilk gününe gider. Kendi hayal aleminde, bayramın gelişiyle birlikte yapmak istediklerini sıralar. İlk gününü *merasimle* geçirecek, erkenden uyuyarak ikinci günün seherinde evvela *Sa'dâbâd*'a ardından da *Hürremâbâd*'a gidecektir. Orada *kayık* safasıyla *kasır seyri* yapacak ve *havuzun* öbür yanına geçerek bir ağacın gölgesine yaygısını serip yorgunluk atacaktır.

Nedîm, kasidelerinin girizgahlarında hayal gücünü ve ince zevkini ve zekasını gösteren sanatkârane bir söyleyişle methe girer. O da övgülerinde diğer divan şairleri gibi mübalağada aşırıya kaçır. İlham kaynağını muhayyilesinden alan Nedîm, tarihin sahifelerinde, efsanenin meçhulünde, imkân âleminin ötesinde dolaşır. Ancak bunu yaparken ince ve kıvrak zekasıyla muhayyilesini kontrol altında tutarak yeknesaklığa düşmez. (Mazıoğlu 2012: 95). Nesip bölümünün ardından söylediği *girizgah* mahiyetindeki tek beyitle Nedîm, şeker kamışına benzettiği kalemını eline alır ve *methiye* bölümüne geçer. Kasidelerinin birçoğunda övdüğü iki kişi vardır Nedîm'in: III. Ahmed ve onun damadı İbrahim Paşa. Diğer devlet adamlarına yazdığı kasidelerinde bile padişah olarak III. Ahmed'i ve damadını övdükten sonra manzumesini takdim ettiği kişiyi över. Nedîm'in bu şiirinde de memduh *Nevşehirli Damat İbrahim Paşa*'dır. Onun övgüsüne başlar ve her şeye güç yetiren kudretinden, düşmanları titreten gazabından; cihanı kuşatan lutfundan, kerem ve inayetinden mübalağalı sözlerle bahseder.

Methiyenin ardından *fahriye* bölümüyle şair sözü kendine getirir. Kasidede Nefî'yi beğenen Nedîm'in sesinde Nefî kadar sert ve kibirli bir ton görülmez. Sanatında kendinden emin bir şairlik gururu olsa da bu gurur ona layık olduğu değeri vermeyenlere karşıdır. Şiirlerinde övdüğü kişileri insanüstü vasıflarla nitelemekten hoşlanmayan Nedîm, kendisini överken de oldukça ölçülüdür (Mazıoğlu 2012: 99). İsmiyle *taç*'landırıldığı beyitte Nedîm kendisini *nâ-kâm* olarak niteleyip, hayal ettiği zevk ve safaya erişememiş mutsuz bir insan olarak takdim eder. *Nazmının tazeliğinden* övgüyle bahsederek bunu, varsa kusurlarının *affına* vesile kılmak ister. Ardından velinimetini olarak gördüğü İbrahim Paşa'ya *dua* ile kasidesine son verir.

Sonuç

Divan edebiyatında Ramazaniyye türünde yazılmış kasidelere bakıldığında, Ramazanın getirdiği heyecan ve bu ay içerisinde yaşanan renkli günler anlatılır. Hilalin görülmesiyle top atılarak kandil yakılır. Bereket mevsimi olarak sayılan Ramazan, sevinçle karşılanır. Camiler teravih namazı ve Kuran kıraatleriyle şenlenir. Çarşı, pazar iftar törenleriyle hareketlenir. Ancak Nedîm, daha manzumesinin başında Ramazanın gelişini beklenmedik olarak niteleyerek muhteva yönüyle diğer Ramazaniyyelerden ayrışacağına haberini verir. Kasidesinde oruç, teravih, iftar gibi Ramazan ayında yaşana doğal hadiselerin işlenişine yer vermeyen Nedîm, Ramazanın ilk gününden bayramın gelişini hayal etmektedir. Küçük modern hikâyelerde görülen iç monolog, zaman kırılması ve sıçraması gibi metotları tahkiye tekniğiyle manzumesinde kullanan Nedîm, oluşturduğu tiplerin konuşma ve davranışlarını da ustaca yansıtmıştır. Bir birey olarak içinde bulunduğu toplumsal yaşamın, ramazan ayı özelinde bir fotoğrafçı titizliğiyle panoramik görüntüsünü sunar. Ayrıca bu manzume, yaşadığı dönemin bir tanığı gibi davranan Nedîm'in, devrinin ruhunu yakalayarak, reel hayattan aldığı unsurları şiirinde başarıyla işlemesi açısından da önem arz eder.

Kaynakça

- AVŞAR, Ziya (2002), "Bir Başka Yönden Nedîm". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S. XII.
- CANIM, Rıdvan (2010), *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, İstanbul.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1986), "Kaside". *Türk Dili Dergisi Divan Şiiri Özel Sayısı*. s. 414-416.
- DİLÇİN, Cem (2005), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (2004), *Nedîm Divan*, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- HORATA, Osman (1997), "Esrar Dede'nin Şiirlerinde Tahkiye I". *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*. S. 544, s. 423-433.
- HORATA, Osman (1997), "Esrar Dede'nin Şiirlerinde Tahkiye II", *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 546, s. 593-599.
- HORATA, Osman (2002), "Zihniyet Çözülüşünden Edebî Çözülüşe: Lâle Devri'nden Tanzimat'a Türk Edebiyatı.". *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, S. XI, s. 573-592.
- HORATA, Osman (2009), *Has Bahçede Hazan Vakti*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- HORATA, Osman (2012), "Nef'i'nin 'Sözüm' Redifli Kasidesinin İstiare Zemini", *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 61/Bahar, s.143-156.
- KARAKÖSE, Saadet (2007), "XVII. Yüzyılda Nedimâne Bir Üslup; Mâhir Divanı", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, s. 145-166

- KORTANTAMER, Tunca (1993), “Nedîm’in Manzum Küçük Hikayeleri”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri I*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KORTANTAMER, Tunca (1993), “Gül Kasidesi”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri I*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- MACİT, Muhsin (1997), *Nedîm Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- MACİT, Muhsin (2000), *Nedîm Hayatı Sanatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- MAZIOĞLU, Hasibe (2012), *Nedîm’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ÖZÖN, M. Nihat (1954), *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- ÖZTEKİN, Özge (2006), *Divanlardan Yansıyan Görüntüler*, Ürün Yayınları, Ankara.
- PALA, İskender (2001), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- PALA, İskender (2001), “Kaside”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s. 564-566.
- ŞAHİN, Ebu Bekir Siddık (2013), “Medh ve Hamd Kavramları Çerçevesinde Medhiye Üslubu Üzerine”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VIII-Kasîdeye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, Turkuaz Yayınları, İstanbul, s. 340-361.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1998), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- UZUN, Mustafa (2007), “Ramazaniyye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s. 439-440.
- YARAŞIR, Ömer (1996), *Nedîm Divanı Tahlili, Basılmamış Doktora Tezi*, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- YEKBAŞ, Hakan (2012), “Ramazanı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, s. 173-230.
- YÜKSEL, Sedit (1977), “Eski Edebiyatımızda Ramazan”, *Türkoloji Dergisi*, C. VII, s. 35-39.
- YÜKSEL, Sedit (1977), “Koca Ragıp Paşa’nın Ramazaniyesi”, *Türkoloji Dergisi*, C. VII, s. 41-46.